Bu eserin;

kataloglanması, dijital ortama aktarılması ve

elektronik ortamda kullanıma sunulması

İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA)'nın desteğiyle

İBB Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı

Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü (Atatürk Kitaplığı)

tarafından gerçekleştirilmiştir.

Proje No	:	İSTKA/2012/BIL/233
Destek Programı	:	Bilgi Odaklı Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programı
Projeyi Destekleyen	:	İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA)
Proje Adı	:	Osmanlı Dönemi Nadir Eserlerin Kataloglanması, Dijital Ortama Aktarılması ve Elektronik Ortamda Kullanıma Sunulması
Proje Sahibi Kuruluş	:	İBB Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı
Proje Yüklenicisi	:	Yordam BT Ltd. Şti.
Proje Uygulama Yeri	:	Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü - Atatürk Kitaplığı İSTANBUL – Beyoğlu

Bu sayısal kopya; eğitim - öğretim, bilimsel araştırma veya haber amacıyla kullanılabilir.
Ticari ya da başka bir amaçla kullanımı yasaktır.

بدیع الزمانك تاریخچۀ حیاتی

مؤلفی : عبدالرحمن

OSMAN ERGİN
KİTAPLARI
No.
1150

استانبول — نجم استقبال مطبعه‌سی
باب عالی جوارنده ابوالسعود جاده‌سنده نومرو ۷۵

۱۳۳۵

1674
İBB
ATATÜRK KİTAPLIĞI
1674
1924
O. Ergin Türkçe - Yabancı Dil Kitapları Koleksiyonu
İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

OSMAN ERGİN
KİTAPLARI
No.

İSTANBUL
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ
ATATÜRK KİTAPLIĞI

بدیع الزمانك تاریخچهٔ حیاتی

مؤلفی : عبدالرحمن

OSMAN ERGIN
KITAPLARI
No. 1674

1150

İSTANBUL
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ
ATATÜRK KİTAPLIĞI

Te 1150

استانبول — نجم استقبال مطبعه‌سی
باب عالی جوارنده ابوالسعود جاده‌سنده نومرو ٧٥

١٣٣٥

بدیع الزمانك تاریخچهٔ حیاتی

بدیع الزمان سعید کردی (۲۹۳) تاریخنده بتلیس ولایته تابع (خیزان) قضاسنك (اسپارت) ناحیه‌سی ملحقاتندن (نورس) قریه‌سنده تولد ایتمشدر . مشارالیه میرزا نامنده بر ذاتك مخدومی اولوب طقوز یاشلرینه قدر آشیانهٔ پدرده قالدی . اواثناده تحصیل علمده بولنان بیوك برادری ملاعبدالله صباوتنده بیله شدت محاکمه‌سی برادرینك تحصیل علمدن نه درجه فیضیاب اولدیغی تدقیقه سوق ایتدی . برادرینك کیتدکجه تهذیب اخلاق ایده‌رك کویده‌کی اوقومامش آرقداشلرندن اوقومقله تغلاهر ایدن مزیتی دوشونوب حیران قالدی . احوال واطوارنده‌کی تکامل تدریجی‌دن نشأت ایدن جدی برشوق ایله تحصیلی کوزینه آلدی . برای تحصیل ناحیه‌لری داخلنده بولنان (تاغ) قریه‌سنه کیتدی .

مدرس ملامحمد امینك تحت تدریسنده بولنان مذکور مدرسه‌ده چوق دوام ایده‌مدی . زیرا طبیعت فطریه‌لری دائما عزت نفسی قورومق وحتی اوقاجق طور آمرانه ایله سویله‌نیلان سوزلره تحمل ایده‌میوردی. بناءً علیه آرقداشلریله دکوشه‌رك ملامحمد امین افندینك امری اوزرینه تکرار (نورس) قریه‌سنه عودت ایتدی. مذکور قریه‌ده آیریجه برمدرسه اولمدیغی ایچون آغابکنك هفته‌ده بردفعه صیله‌یه کلدیکی کونلره درسلرینی حصر ایتدی . دیمك که هفته‌سنی برادرندن آلدیغی بر درسك مطالعه‌سیله کچیریوردی. برمدت صکره (برمیس)

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

نامنده‌کی قریه‌یه صوکره خیزان شیخنك یایلاسنه کیتدی. اوراده دخی بالاده عرض اولندیغی کبی عزت نفسنك حاکمیته تحمل ایده‌مامسی امثاللری اولوب اوراده تحصیلده بولنان درت کوچك طلبه ایله کچینه‌مامسنه سبب اولدی و دائما دردی بر اوله‌رق کندیلرینی تعجیز ایدییورلردی. بونلك اوزرینه مذکور مدرسه‌نك صاحبی مشایخ کرامدن شیخ سیدنور محمد حضرتلرینك حضورینه چیقوب اظهار عجز ایله شکایت ایتمکی نفسنه یدیره‌مدیکندن بروجه‌زیر محاوره‌ده بولنمشدر :

بدیع‌الزمان — شیخ افندی بونلره سویله‌یکز بنمله دوکوشدکلری وقت دردی بر اولماسونلر ، ایکیشر ایکیشر کلسونلر. (شیخ افندی صباوتنده‌کی شو مردلکنه خوشلانه‌رق)

شیخ — سن بنم طلبه‌مسك کیمسه‌سکا قاریشمز بیوردیلر وصولك زمانه قدر (شیخ طلبه‌سی) دیه‌یاد اولنمقده ایدی . برمدت قالدقدن صکره آغابکیله (نورشین) نامنده‌کی قریه‌یه کلدی . یازاولمق مناسبتیله مذکور قریه اهالیسیله طلبه‌لر (شیخان) نام یایلایه کیتدیلر یایلاده ایکن برادری ملاعبدالله ایله بر کون دوکوشمش ، تاغی مدرسی مدرسی ملامحمد امین افندیده — نیچون برادرینك امرندن چیقیورسك دیه ایشه قاریشیرکن بولندقلری مدرسه (سیدا) لقبیله مشهور شیخ عبدالرحمن حضرتلرینك اولمق حسبیله خواجه‌سنه شویولده بیاناتده بولنمشدر :

— افندم شو تکیاده بولنمق حسبیله سزده بنم کبی بر طلبه‌سکز شو حالده بوراده خواجه‌لق حقکز یوقدر دیه‌رك کوندوزین بیله هرکسك کوچ کچه‌بیله‌جکی جسیم بر اورماندن کیجه‌لین کیده‌رك نورشینه) کلدی .

برمدت صکره (کوغاك) نام قریه‌یه کلدی .

کردستانده مدرسه تشکیلاتی: اجازه آلمش برعالم ایستدیکی کویده حسبةً لله برمدرسه آچار وبومدرسه‌نك مفروشات ومحروقاتی خواجه افندینك کوجی یترسه کندیسی، اولمدیغی تقدیرده کویلی طرفندن ویریرلر. خواجه تدریساتی مجاناً یاپدیغی کبی کویلی دخی طلبه‌نك یمکلرینی اوزرلرینه آلیرلر . یعنی هر طلبه بر کویلینك اوندن یمك آلیر . یمکی ایسه عائله‌نك یدیکی یمکدن کونده اوچ دفعه‌در یاخود طوغریدن طوغری‌یه یمك دخی صاحب مدرسه طرفندن ویریلیر . هرایکی صورتده شو یمکه کردجه (راتب) دیرلر . طلبه‌لر سنه‌ده بردفعه ذکات طوپلامق ایچون جوار کویلره کیدرلر ، شو ذکاتدن البسه خرجلقلرینی تأمین ایدرلر.

ملاسعید قطعیاً نه ذکات آلمغه ونه‌ده راتب کتیرمکه کیتمه‌مشدر. عادتا (راتب) کتیرمك کندیلرنجه بشقه‌لرینه عرض افتقار ایتمك درجه‌سنده اولوب بوندن طولایی ذکاتده عرض احتیاج ایتمامشدر . حتی آرقداشلری ذکات طوپلامغه کیتدکلری حالده کندیلری تنزل ایتمدکلرندن متحسس بولنان کویلیلر آرالرنده بر اعانه طوپلایه‌رق آرقداشلرینك آلدقلری ذکاتدن فضله خرجلق اهدا ایتمشلر، بشقه‌سنك سازمنتی اولان پاره‌یی نزدنده طاشیمه‌مق ایچون برادری ملا عبدالله افندی‌یه ویرمشلردر .

﴿ لطیفه ﴾

کویلیلرك اهدا ایتدکلری پاره‌یی برادرینه ویرنجه بروجه‌زیر محاوره لطیفه‌ده بولنمشلردر .

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

بدیع الزمان — شو پاره‌لرمله بکا بر تفنك آلیکز !

ملاعبدالله — خیر اولمز .

ب — اویله ایسه بر رولور آلیکز !

م — خیر اولمز .

ب — مادامکه اولمز برخنجر آلیکز !

م — اوده اولمز . یالکز سزه بر آز اوزوم آلیرم ایشی طاتلی‌یه باغلارم دیمشلردر .

شو مدرسه‌ده برمدت قالدقدن صکره کندیلری یالکز اوله‌رق (سعرد) ه کیتدی . اواثناده دماغنه تأثیر ایدن قاندن طولایی جنت موقعه‌یه معروض قالدی . طلبه‌لر ایسه مشایخدن شیخ عبدالرحمن حضرتلرینك خلیفه‌سی بولنان شیخ عبدالقهار افندینك نزدینه کتوردیلر. شو اثناده کندیلرینك تصوراتی بروجه زیردر .

صانکه متوفی (سیدا) حضرتلرینی مشاهده ایدیور .

سیدا — سعید بورایه کلیکز سزی صاقالده‌یم بیوییورلر .

بدیع الزمان اویله ایسه بن یوکسك برموقعه چیقارسم اوچه‌رق (سیدا) حضرتلرینه اولاشیرم دیه دوشونور و آرقداشارینك اللرندن قورتوله‌رق کیدر . نهایت برمنارلغه تصادف ایدنجه کندیلرینی تعقیب ایدن طلبه‌لر آرقه‌دن طوتارلر - تصوراتجه اولولر قیام ایتمشده طوتیورلر - همان الی خنجرینه آته‌رق : اولولر بنی براقکز سزی اولدیره‌جکم دیردیمز طلبه‌لر قوجاقلیوب شیخ عبدالقهار حضرتلرینه کوتوردولر .

بدیع الزمان — (شیخ حضرتلرینه خطاباً) بنی صاغ ایدرسن ایت

ایتمزسن نیچون سزه شیخ دیرلر. دیر ومردیواندن طسامه چیقارکن اواثناده بورنندن سیلان ایدن قان کندیلرینك شفایاب اولمسنه سبب اولور . اورادن قالقه‌رق (مشایخ عظام) موقعی بولنان (غیدا) قصبه‌سنه کلیر . اوراده دخی ارقداشی ملا محمد افندی ایله دوکوشه‌رك ملا محمدك خنجر چکمسی اوزرینه کوزینه ایلیشدیکی بالطه‌یه صاریلیر. او صره‌ده دیکر برطلبه باشندن یارالی دوشونجه مدرسه حیاتی ترکله پدرلری نزدینه کلیر و پدرلرینه :

— بن آرتق بیومدکجه اوقومیه کیتمم . زیرا طلبه‌لر بتون بندن بیوکدرلر . اونلره کوجم یتنجه‌یه قدر اوده قالیرم . دیر و اوقیش ایلك بهاره قدر اوده قالیر . اوصره‌ده زیرده‌کی رؤیایی کورور :

(رؤیا)

قیامت قوپمش کائنات یکیدن بعث اولنمش . بوصره‌ده پیغمبرمز افندمز حضرتلرینك نه وجهله زیارت ایده‌بیله‌جکنی دوشونور . نهایت صراط کوپریسنك باشنه کیده‌رك طورمق ذهنلرینه کلیر . چونکه هرکس اورادن کچر . بنده اوراده بکلیه‌جکم .

همان اورایه کیدر بتون پیغمبران عظام حضراتی بر بر زیارتله پیغمبرمز افندمز حضرتلرینی ده زیارته مظهر اولنجه اویانیر . آرتق بورؤیاسنده کوردکلری فیض تحصیل علم ایچون بیوك برشوق اویاندیرر.

پدرلرندن تحصیل ایتمك ایچون مأذونیت استرحام ایدر و برای تحصیل (آرواس) قریه‌سنه کیدر. مذکور قریه‌ده اجرای تدریس ایدن مشهور ملا محمد امین افندی کندیلرینه درس ویرمکه تنزل

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

ايتمديكندن طلبه‌لرندن باشقه‌سنه اوقوتمسنى توصيه ايدنجه عزّت نفسنه آغير كلدى .

موى اليه مشهور ملا محمد امين افندى جامع شريف ايچنده درس اوقوتمقده ايكن ملا سعيد اعتراض ايده‌رك (اويله دكل) خطابنده بولنجيه جسارت ايدوب اوقوتمه‌سنه تنزّل ايتمديكنى خاطرلاتدى . اوراده برمدت قالدقدن صوكره (مكس) ملحقاتندن (ميرحسن ولى) مدرسه‌سنه كيتدى ، آشاغى درجه‌ده اوقويان يكى طلبه‌لره اهميت ويرلمامك اومدرسه‌نك عادتندن اولديغى آكلايجه ، عزّت نفسندن نشأت ايدن علو همتله كنديني آشاغى كوسترمك ايچون صرف تحصيل داخلنده اوقومسى ايجاب ايدن (يدى) كتابى ترك ايده‌رك سكزنجى كتابدن اوقوديغنى اظهار ايتدى و بر قاچ كون صوكره (وسطان) قصبه‌سنه كيتدى‌يسه‌ده اوراده بر آى قدر تبديل هوا ايچون اقامت ايتدى . بالاخره ملا محمد اسمنده بر ذات رفاقتنده (بايزيده) حركت ايلدى ايشته حقيقى تحصيلنك باشلانغجى بو تاريخدن اعتبار اولنور .

بديع الزّمان حقيقى و جدى تحصيلنك باشلانغجى ارضروم ولايتنه تابع (بايزيد) قصبه‌سنده شيخ محمد جلالى حضرتلرينك نزدينده باشلامش و اوراده بو تحصيل اوچ آى قدر دوام ايتمش ايسه‌ده بك غريبدر . زيرا كردستان اصول تدريسيله ملا جاميدن نهايته قدر اكمال نسخ ايتدى و بوكاده هر كتابدن بر ويا ايكى درس نهايت اون درس قدر تدرس متباقيسنى تركله ديكر كتابه باشلادى بويله اوقوديغى كتابى بيترمه‌دن باشقه كتابه باشلامسنه خواجه‌سى شيخ محمد جلالى حضرتلرى خوشلانمدى بر كون نيچون بويله يابديغنى سؤال

بيوردى . ملا سعيد جوابنده «بوقدر كتابلك اوقويوب آكلامسنه مقتدر دكلم آنجق بو كتابلر بر مجوهرات قوطوسيدر . آناختارى سزده‌در يالكز سزدن شو قوطولرك ايچنده نه بولنديغنى كوسترمك استرحام ايده‌يم يعنى بو كتابلرك نه‌دن بحث ايتدكلرينى آكلايه‌يم ده بالآخره طبيعمه موافق اولانلره چاليشيرم» ديمشدر. مقصدلرى ايسه اساساً كندولرنده فطرى موجود بولنان ايجاد و تجدد فكرينى مدارس اصولنده‌ده كوسترمك و بر تجدد و غرابت وجوده كتيرمك اولوب بونجه حواشى و شروحله اضاعهٔ وقت ايتمامكدى بو صورتله على الاصول يكرمى سنه‌ده تحصيلى لازم كلن علوم و فنونى اوچ آيده تحصيل و اكمال نسخ ايتمشدر . بونك اوزرينه خواجه‌لرينك «هانكى علم طبعكه موافق اولديغى» سؤالنه جواباً — بو علملرى بربرندن تفريق ايده‌ميورم . يا هپسنى بيليورم و ياخود هيچ بريسنى بيلميورم — ديدى و هر هانكى بر كتابى النه آليرسه آكلار يكرمى دورت ساعت ظرفنده جمع الجوامع ، شرح المواقف ، ابن الحجر كبى كتابلرك ايكى يوز يكرمى صحيفه‌سنى كندى كنديه — بيلمك شرطيله — مطالعه ايدردى . آرتق وقتى شويله‌جه كچيرمه‌يه باشلادى او درجه علمه طالمشديكه حيات ظاهريه ايله هيچ علاقه‌دار كورنمزدى هر هانكى علمه صو- ريلان سؤاله بلا تردد درحال جواب ويرردى .

﴿ او زمانده‌كى حياتلرى شويله‌جه تصور اولنور ﴾

اولا حكماء اشراقيون مسلكلرينه سلوك ايده‌رك زهد، و رياضته باشلادى فقط حكماء اشراقيون تدريج قانونى موجبنجه وجودلرنى

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

رياضته آلشديرمشلردی بوايسه تدريجه رعايت ايتميه‌رك بردنبره رياضته طالدی لهذا وجود تحمل ايده‌ميه‌رك ضعيف دوشمكه باشلادی اوچ كونده برباوجه ايتمكله اداره ايديپوردی، شو حركتلری اولاً علماء اشرا - قيونك رياضتك كشايش فكره خدمت ايتديكی نظريه‌سی وزرينه واونلر كبی يايه‌جكم ديه چاليشيوردی. (ثانياً) امام غزالی حضرتلرينك احياء العلو - منده تصوف نقطهٔ نظرنده (دع ما يريبك الی مالا يريبك) قاعده‌سنه اتباعاً ايتمكی بيله برزمان ترك و اوته اداريه قويولدی . (ثالثاً) نادر قونوشور .

كردلرك أديب داهيلرندن (ملا احمد خانی) حضرتلرينك — كوندوزلين بيله خوف ايله كريلن - قبهٔ سعادتلرينه قپانير بعضاً كيجه‌لين اوراده قاليردی . بوندنطولايی اهالی — بو احمد خانی حضرتلرينك فيضنه مظهر اولمشـدر — و بو حالی مشاوالیهك كرامتلرينه حمل ايدرلردی — بو وقتلرده كنديسی اون اوچ اون درت ياشلرنده ايدی

كنديلرينه بو آكلايشك حقيقته وسائر علمانك آكلايشنه كوره موافق اولوب اولمديغنده مترددد ايدی بونك ايچون كرد علماسـندن ممتاز سيالرله ملاقات وشبهه‌لرينی ازاله ايچون تبركاً برايكی درس تدرس ايتمكه قرار ويردی. و بغداده زيارت قصديله خواجه‌سندن مأذونيت استحصال ايتدی درويش قيافته كيردی اموزلرينه برپوسته‌كی آته‌رق جاده‌لری تعقيب ايتمدن طاغلرده اورمانلرده كيجه طولاشـه بغداده كيتمك نيتده ايكن بتليسه كلدی شيخ محمد امين افندی حضرتلرينك تكيه‌سنه كيدرك ايكی كون قدر درسنده بولندی شيخ افندی كندولرينه

درويش كسوه‌سنی اته‌رق كسوهٔ علميه‌يه كيرمه‌سنی تكليفله جبه و صارق اهدا بيوردی [*]

بو تكليفه جواباً «بن هنوز سنّ بلوغه واصل اولمديغمدن محترم بر مدرّس قيافتی كنديمه ياقيشديره‌مم و بن بر چوجق ايكن ناصـل خواجه اوله بيليرم» ديه تكليفی رد ايتمشدر كنديلرينه ويريلن جبه ايله صاريق جامعك بر كوشه‌سنه وضع ايله شيروانده ترك ايتديكی برادرينك نزدينه كيتدی و اوراده بيوك قارداشـيله ايلك كورشـده آرالرنده شويله‌جه قيصه بر محاوره جريان ايتدی :

ملا عبدالله — سزدن‌صو كره بن شرح شمسی كتابنی بتيردم سز نه اوقيورسكز ؟

بديع الزّمان — بن سكسان كتاب اوقودم

م — نه ديمك ؟

ب — اكمال نسخ ايتدم وصره كزه داخل اولميان بر چوق كتابلرده اوقودم .

م — اويله ايسه سنی امتحان ايده‌يم .

ب — حاضرم نه صوراوسكز بيوريكز .

ملا عبدالله برادرينی امتحان ايدر كفايت علميه‌سنی بالتقدير سكز طقوز آی اول طلبه‌سی بولنان ملا سعيدی كنديسنه استاد قبول ايتدی وطلبه‌لردن كيزلی اوله‌رق كنديلرندن درس آلمه باشلادی. وبالطبع بر قاچ آی اول كنديلرينه اوقوتدرديغی قرده‌شنك شمدی استادی اولديغنی طلبه‌يه سيزديرميوردی. نهايت طلبه‌لر ملا عبداللهك ملا سعيد

[*] كردستانده طلبه‌لر جبه و صاريق اكتفا ايده‌من جبه ايله صاريق اجازه ايله اهدا ايدبلير . مدرسه‌لك حقيدر .

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

نزدنده درس اوقودیغنی قایودن کیزلی کورنجه تعجب ایدوب بالآخره صورمشلرسه‌ده جوابنده — نظردکمه‌مك ایچون بن اوکا درس ویریبورم دیمشلر و طلبه‌لرینی آلداتمشلردر . بر مدت قالدقدن صوکره سعرد قصبه‌سنه کیدر و اوراده بولنان ملا فتح‌الله افندینك مدرسه‌سنه کیدر

ملا فتح‌الله — (ملا سعید) ه کچن‌سنه سیوطی‌اوقیوردیکز بوسنه ملا جامی‌یی اوقیورسکز ؟

بدیع‌الزمان — أوت جامی‌یی بیتردم .

ملا فتح‌الله هرهانکی کتابی صوریورسه (بیتردم) جوابنی آلنجه تحیر ایتدی و کندیلرینه ملافتح‌الله — هی دلی کچن سنه دلی ایدن عجبا بو سنه‌ده‌می دلی اولدك ؟

بدیع‌الزمان — انسان باشقه‌سنه قارشو کسر نفس ایچون‌حقیقتی کتم ایده بیلیر فقط بابادن دها محترم استادینه قارشو حقیقت محضدن باشقه برشی سویله‌یه‌مز امرایدوسکز سویله‌دیکم کتابلردن بنی‌امتحان ایت .

ملا فتح‌الله هرهانکی کتابدن صوردیسه جوابنی کوزلجه ویردی «بونك اوزرینه بومحاوره‌یی دیکله‌ین و بر سنه اول خواجه‌سنك خواجه‌سی بولنان ملا علیٔ صوران نامنده‌کی ذات کندیلرندن درس آلمیه باشلادی.» ملافتح‌الله — بك‌اعلاذکاده خارقه‌سکز فقط‌حفظکز ناصلدر؟ مقامات حریریه‌دن برقاچ ساطرینی ایکی دفعه اوقومقله حفظ ایده بیلیرمیسکز ؟

(دیه کتابی اوزاتیر ملا سعید کتابی آله‌رق بر یاپراغنی بر دفعه اوقومقله حفظ ایتدی و اوقودی)

ملافتح‌الله — ذکا ایله حفظك افراط درجه بر آدمده تجمعی‌نادر اولمقله شمدی‌یه قدر ایکی آدمده کوردم بری سزده دیکری ملاخالد اولکیدن

بدیع‌الزّمان ، اوراده ایکن (جمع‌الجوامع) کتابنی کونده بر ایکی ساعت اشتغال ایتمك اوزره بر هفته‌ده حفظ ایتدی بونك اوزرینه ملا فتح‌الله شو کلامی سویله‌یه‌رك کتابك اوزرینه یازمشدر . (قدجمع فی حفظه جمع‌الجوامع جمیعه فی جمعةٍ)

بو حال سعردده شیوع بولمش و ملا فتح‌الله سعرد علماسنه — بزم مدرسه‌یه غایت کنج برطلبه کلمش هرنه سؤال ایتدمسه بلاتوقف جواب ویردی بویاشده ذکاسنه ، علمنه ، فضلنه متحیّر قالدم — دیه بك چوق مدح ایدر . بونك اوزرینه علمالر بر یرده طوپلانه‌رق بدیع‌الزّمانی‌دعوت ایدولر انتخاب ایتدکلری بتون سؤاللرینه بلا تردد جواب ویرر وجواب ویریرکن ملافتح‌اللّهك یوزینه باقیوردی صانکه کتابه باقش کبی کندولرندن اوقویه‌رق جواب ویریوردی بونی کورن سعرد علمالری خارق‌العاده اولدیغنه حکم ایدوب فضیلتلرینی تقدیر و ثناده بولندیلر .

بو حال اطرافه شیوع بوله‌رق اهالی کندیلرینه بر ولی‌الله درجه‌سنده احترام ایدر واو نظرده باقیورلردی بووضعیت ایکنجی‌درجه‌ده بولنان بر طاقم علما وطلبه‌لرك سائقهٔ رقابتله غیضلرینی آرتردی وبوکا تحمل ایده‌میه‌رك بر تشبثده بولندیلرکه : شیخ نقاش جامعنه دعوت ایدوب مجادله‌یه‌کیرشیریز کندیسنی الزام‌ایدنجه نه‌اعلا اولمدیغی‌تقدیرده برابرمزه برر دکنك آلیر ایی بر داياق آتارز» دیه هرکس کتابنی و

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

برده دکنك آلەرق مذكور جامعه كيدولر بديع الزّمانى دعوت ايدنجه مسئلەنك وخامتى آكلايەرق بر آدمدن بر خنجر امانت آلير طوغريجه جامعه كيدر يانلرندەكى ضوباللرى كورنجه — بر شيئه متحيرم كتابلر مناظره ايچوندر طوپاللر نه ايچون كتيرلمشدر ؟

دير نهايت مجادلەيه باشلارکن اختلاف دوكوشمەيه منجر اولور. مسئلەدن خبردار اولان سعرد اهاليسى كنديسنى قورتارمق ايچون كلشلر اهالى نظرنده بيوك موقعى اولديغى ايچون درحال معارضلرك اللرندن قورتارلمش و بر اوطەيه براقيلمش ايسەده بديع الزّمان مسلكارينه اولان فرط محبتدن معارضلرى بولنان طلبه اهل علمك جاهللره هدف اولماسنى تأمين ايچون كنديسى اوطەدن چيقوب معارضلرى طرفندن تلف ايدلسه بيله اهل علمك ايشنه جاهللرك قارشماسى مدافعه ايدر و بو اختلالى رفع ايتمك ظمننده هر هانكى «طلبەيه بن اولديرك علمك حيثيتى محافظه ايدك» ديه يوزينى چويرمش ايسه هيچ بر طلبه كندوسنه خنجر صاپلامغه جرأت ايتمەمش نهايت اختلاف بر طرف ايدلمش سعرد متصرفى كندوسنى محافظه ايدوب طلبەلرى نفى ايدەجكنى و كندوسنك اورايه كيتمكى تبليغ ايتمكه مأمور ايتديكى ژاندارمەيه قارشى - بز طلبەيز بر بريمزله دوكوشور بارشيرز بناءً عليه مسلكمز خارجنده بولنان بريسنك بزه قارشمسى موافق اولمديغندن كلميەجكم - وخطاده بمدر جوابنده بولندى ژاندارمەلرى رد ايدر . بو اثناده اون بش اون آلتى ياشلرنده بولنيوردى لكن قوه بدنيەجه پك چوبك ومتيندى حتى مشهور لقيله تلقيب ايدلدى وسعرده كنديسيله مجادله ايتمك ايستەين بالجمله آرقداشلرينه حاضر

بولنديغنى اعلان ايتدى - صوروله جق سئواللره جواب ويرمكه حاضر بولنديغى كبى كيمسەيەده سئوال صورميەجغنيده بيان ايدەرك بو قرارده يكرمى سنه ثبات ايتدى [٢]

آرتق مخالفنى مغلوب ايتديسەده سعرددن جانى صقيلەرق تكرار بتليسه عودت ايتدى .

بتليسده ، شيخ امين افندى ايله خيزان شيخلرينك بر آز آرالرى آچيق اولديغى ايچون كنديلرينى بيلميان بر طاقم مريدلرى خيزان شيخلرى عليهنده سوز سويلەمكده ايديلر ملا سعيد بو سوزلرى ايشدنجه فسادى انتاج ايدەجك بويله سوزلرى بالخاصه غيبت ايتمك اسلاميته ياقشمديغنى كندولرينه اخطار ايتدكدن شونلر ملا سعيدى شيخ امين افندى يه شكايت ايدرلر شيخ افندى ايسه هنوز چوجوق اولديغندن قابل خطاب دكلدر - ديدى . بو سوز ملا سعيده تبليغ ايدلديكى آنده (فاتاً بو كبى سوزلره فطرةً متحمل اولمديغى اولجه عرض ايتمشدك) همان شيخ امين افنديك حضورينه چيقەرق - افندم بنى امتحان ايديكز قابل خطاب اولديغمى اثبات ايتمك استرم - شيخ امين افندى علوم متنوعەدن واك مشكل مسئلەدن الى سئوال ترتيب ايدەرك صورار سئواللرك عمومنه جواب ويردكدن صوكره چيقەرق (قريش) جامعنه كيدر اهالى يه وعظ ونصيحت ايتمكه باشلار بونك اوزرينه (بتليس) اهاليسنك بر طاقمى ملا سعيده وبر طاقيده شيخ امين افندى يه ياردم ايتمك ايسترلر بوندن طولايى والى بر بيوك وقوعاته ميدان ويرمك ايچون بديع الزمانى نفى ايدر بو دفعەده كندولرى

[٢] الآن دير دهنم پريشان اولمش اسكى قرارده ثبت ايدەميورم .

شیروانه کندی ذاتاً انفراد ایدن بویله ذاتلرك معارضلری پك چوق بولنور بالخاصه مجادلهٔ علمیه‌ده مغلوب دوشانلر دائما ملا سعیدی اهالی نظرنده دوشورمك ایچون وارقوتلریله چالشیورلردی هرخصوصاتی تجسس ایدیورلردی برکون ناصلسه قضاءً صباح نمازینی کیچیرمش بوکا واقف اولان خصماسی باشقه بر قباحته صوقه‌رق اللرینه برسرمایه دشورمیش جهسنه ملا سعید نمازی ترك ایتمشدر دیه اهالی آراسنده اشاعه ایدلدی حتی کندیلرندن صورلدیکه: نیچون هرکس بونی بویله سویله‌یور؟ کندولری – نه‌وت اساسسز برشیئی عالمك ایچنده چابوق شیوع بولماز خطابنده‌در – آنك ایچون ایکی جزایه اوغرادم بریسی اللهك عتابی دیکری ناسك تعریضی بونك اساسی ایسه کیجه‌لین عادت ایتدیکم (ورد شریفی) ترك ایتدیکمدر ایشته عالمك روحی بوحقیقته تماس ایتمشسه‌ده تمامنی قاورامیه‌رق اسمنی بیلمیوب شوجهله خطائی تسمیه ایتمشلردر – جوابنده بولنمشدر.

شیروانده بولندیغی صره‌ده سعرد جوارندن بریسی کله‌رك امان افندم سعرده برچوجوق کلمش کندیسی اون درت اون بش یاشنده عموم علمائی الزام ایتدی بناءً علیه شونی الزام ایتمك ایچون سزی دعوته کلمشم‌دیر ملا سعید ده شودعوته اجابت ایده‌رك سعرده کیتمك ایچون حاضرلانیر یوله دوشرلر ایکی ساعت یول کتدکدنصکره شو کوچك خواجه‌نك اوصاف وقیافتی اسمنی صورار او آدم افندم اسمنی بیلمیورم فقط البته کانجه درویش قیافتنده اولوب اموزنده برپوستکی وار ایدی بالآخره طلبه قیافتنه کیردی و عموم علمائی الزام ایتدی – بونی ایشدنجه کندولرندن بحث ایتدیکی وبرسنه اولکی وقوعاتك شمدی جوار کویلره شیوع

بولدیغنه واقف اولنجه مسئله‌یی اکلار تکرار کیری‌یه عودت ایتدی.

او اثناده طلبه‌سی بولنان (ملاجهور) ك کویلیلر طرفندن جرح ایدلمسندن طاریله‌رق سعرده تابع تللو قصبه‌سنده‌کی (خاصیا) نام تربه‌یه قپاندی مذکور تربه‌ده خارقه اوله‌رق قاموس اوقیانوسی (باب السین) ه قدر حفظ ایلدی نه فکره مبنی قاموسك حفظ ایتدیکی صورلدقجه قاموس هرکلمه‌نك قاچ معنایه کلدیکنی یازییور بنده بونك عکسنه اوله‌رق هرمعنایه قاچ کلمه مستعمل اولدیغنی کوسترر برقاموس وجوده کتیرمك مراقنه دوشدم بوهوس اوزرینه حفظ ایتدم جوابنده بولندی مذکور قبه‌یه قپاندیغی وقت کندیسندن برآز کوچوك برادری (محمد) یمکنی کتیریوردی یمك ایچنده‌کی دانه‌لری قبه‌نك اطرافنده بولنان قارنجه‌لره یدیره‌رك کندیسی اکمکلرینی یمکك صوینه باطره‌رق قناعت ایدیوردی نه‌دلاولایی یمکك دانه‌لری اونلره ویردیکی صورلدقده – بونلرده بر حیات اجتماعیه‌یه مالك وفوق العاده وظیفه‌شناس و ساعی بولندقلرینی مشاهده ایتدیکیم ایچون جمهوریت پرورلکلرینه مکافاتاً کندولرینه معاونت ایتمك ایستیورم – جوابنده بولنمشدر برکونده تللو شیخلرندن آرقداشی بولنان برقاچی دوکوشورلر دوستلرندن بریسی کندیسنه یاردم ایتمك ایچون دعوت ایدر مشارالیه هانکی طرف مغلوب ایسه اوکا معاونت ایتمکله دیکر طرفدن میدانه آتیلان قوتلی برآدامله قارشیلاشیر اوکا نسبتله کوچوك بولندیغی حالده کندوسنی طوتمه‌یه موفق اولور –

او اثناده کرك متفقلری و کرك مخاصم طرفدن بربرینه آتیلان طاشلرك اکثرینه معروض قالیر.

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

او قدر متأثر اولورکه بر آیه‌قدر نماز قیلارکن رکوعه کیتمکده پك مضطرب اولیوردی .

ایکنجی دفعه‌سنده دوستلری طرفندن دعوت ایدیلنجه ـ غوغا کز خنجرله دکل طاش ایله غوغا ایدیورسکز اونك ایچون بویله غوغایه بن اشتراك ایتمم دیه ردایدر ـ اوراده ایکن بر کیجه (شیخ عبدالقادر کیلانی) حضرتلرینی رؤیاسنده کورور وکندوسنه خطاباً

شیخ حضرتلری ـ ملا سعید ! میران عشیرتی رئیسی مصطفی پاشایه کیدیکز وکندوسنی طریق هدایته دعوت ایدیکز وکندوسنه یاپدیغی ظلمدن وازکیچرك نمازه امر معروفه مداوم اولمه‌سنی توصیه ایدیکز عکسی تقدیرده اولدیریکز ! .

ملا سعید شو رؤیانی کورور کورمز همان تدارکنی یاپه‌رق میران عشیرتنه طوغری تقلودن حرکت ایدر . موسی الیهك چادرینه کیدر کندولرینك اوراده بولنمدیغندن بر آز استراحتدن صوکره ـ مصطفی پاشا ایچری کیرر ، بتون حاضرون قیام ایتدکلری حالده ملا سعید یرندن بیله قیمیلدامز کندوسنك نظر دقتی جلبه عشیرت بیکباشیلرندن فتاح بکدن کیم اولدیغنی صورار ، فتاح بك مشهور ملا سعید اولدیغنی بیلدیرر ، حالبوکه موسی الیه علمادن فوق العاده متنفر ایدی . شبهه‌سز بوننده اوزوینه دها فضله قزدیسه‌ده اظهار ایتمامکده ایدی . ملا سعیده نیچون بورایه کلدیکنی صورنجه جوابنده ملا سعید ـ سزی هدایته کتیرمکه کلدم . یاظلمی ترکله نمازی قیله‌جقسك ویاخود سنی اولدیره‌جکم دیمه‌سندن حدتلنه‌رك طبنجه‌سنی چیقار بر آز طولاشدقدن صکره ینه چادره کیدر و ملا سعید نیچون کلدیکنی تکرار صورار ، ملا سعید ـ سکا سویله‌دم یا اونك ایچون کلدم .

مصطفی پاشا — (چادیرك دیره‌کنده آصلی بولنان قلینجه اشارت ایده‌رك) بو پیس قلیجله‌می ؟

بدیع الزمان — قلیج کسمز ال کسر جوابنده بولنمش (مصطفی پاشا تکرار طبنجه‌یه چیقه‌رق بر آز کزندکدن صکره ایچری کیدر)

مصطفی پاشا بنم جزیره‌ده عالملرم وار اکر هپسنی الزام ایتدکسه سنك دیدیکنی یاپارم والا سنی نهره آته‌رم .

ملا سعید — بتون علمانی الزام ایتمك بنم حدم اولمدیغی کبی سنی‌ده نهره آتمق سزك حدکز دکلدر . فقط علمایه جواب ویرنجه سزدن بر شی ایسترم ، اوده بر ماوزر تفنکیدرکه شاید سوزندن طورمز ایسه‌ك اونکله سنی اولدیره‌جکم .

بو محاوره‌دن صوکره آتلرینه بینه‌رك جزیره‌یه کیدرلر یولده قطعیاً ملا سعیدله قونوشمز .

(بوتان خانی) فریدکاری موقعه کلنجه یورغونلقندن ملا سعید اوراده براز یاتار اویقودن اویاندیغی اوپاعز اطرافنده بتون عالملر کتابلریاللرنده بکله‌دیکلرینی کورور ، بر آز کورشدکدن صکره حاضرونه (چای) اکرام ایدیلیر . جزیره عالملری ایسه ملا سعیدك شهرتی ایشتدکلری ایچون میهوت بر وضعیتده چایلرینی بیله اونوته‌رق ملا سعیدك سؤالنه انتظار ایتمکده ایدیلر . ملا سعید ایسه چایی ایچمکده ایکن دالغین ، دالغین قارشوسنده بولندیغی بر ایکی بارداق چای‌ده ایچر .

مصطفی پاشا خواجه‌لرینه خطاباً بن اوقومش دکلم ، فقط ملاسعیدك مجادله‌سنده مغلوب اوله‌جقکز ، شمدی حکم ایتدم زیرا باقیورمکه سز دوشونمکدن چایلریکزی اونوتدیغکز حالده ملا سعید کندی

بارداغی ایچدیکدن باشقه دیکر ایکی اوچ بارداغی‌ده ایچدی - بونک اوزرینه بر آز لطیفه ایتدکدن صکره ملا سعید بو عالملره قارشو افندیلر بنده‌کز وعد ایتمیشم هیچ کمسه‌یه سؤال صورمم . بناءً علیه جوابکزه منتظرم - دیر . حاضر خواجه‌لر قرقه قریب سؤال صورمشلردر ، عمومنه جواب ویردکدن صکره بر سؤالک جوابنی سهواً یا کاش سویله‌دیکی حالده قارشنده‌کیلر طوغری تلقی ایده‌رک تصدیق ایتمشلردی . مجلس طاغلنجه ملا سعیدو خاطر ایدر همان کندیلرینک آرقه‌سی صره کیده‌رک - عفو ایدرسکز بر سؤالک جوابنی یا کاش سویلدیکم حالده فرقنه وارمدیکز - جوابلرینی تصحیح ایتمشدر ودیدیلر حقیله شمدی بزی الزام ایتدیکز .

صوکره اونلردن بر قسمی نزدلرنده درس اوقومیه باشلامیشلر . بوندن صکره مصطفی پاشا عهدی موجبنجه کندیلرینه بر ماوزر تفنکی اهدا ایدر وسوزلرندن چیقمز اولدیلر .

ملا سعید علمده‌کی استعدادی درجه‌سنده ادمانلی وقوتلی ایدی . بونک اوزرینه (کوش) طوتمقدن‌ده خوشلانیردی . بو دفعه مدرسه‌لرده بولنان عموم طلبه‌لرله کوله‌شیردی . هیچ بریسی کوله‌شده بیله مغلوب ایده‌مدی . مصطفی پاشا ایله بر کون آت یارشنه چیقارلر ، فقط قصدی اوله‌رق مصطفی پاشا غایت سرکش وتعلیمسز هیچ بینلمامش بر آت حاضرلاتمسی امر ایدر وملا سعیده بینمک ایچون ویریر .

— الله علم ، آتده دوشوب ضایع اولمق ایسترمیش ، اون آتی باشنده بولنان مشارالیه سرکش آتی بر آز طولاشدیردقدن صکره قوشدرمه‌سی آرزو ایدر . آته ویردیکی استقامتدن آت چیقه‌رق باشقه

بر استقامتده قوشار ملا سعید ایسه وار قوتیله طوردرمق ایستدیسه‌ده موفق اولمدی . نهایت چوجوقلرک بولندیغی یره کیدر . جزیره آغالرندن بریسنک اوغلی یول اوستنده ایکن حیوان ایکی الی قالدیروب چوجوغک اوموزلری آراسنه یورنجه چوجوق یره دوشه‌رک حیوانک آیاقلری آلتنده چیرپنیه باشلار .

نهایت امدادینه اولاشیرلر چوجغی حرکتسز میت صورتنده کورنجه ملا سعیدی اولدیرمک ایسترلر ، خدمتجیلری خنجرلرینی چکنجه ملا سعید همان رولورینه ال آترا وآداملره خطاباً - حقیقته باقلیرسه چوجغی الله اولدیرمیش ، ظاهره باقلیرسه آت اولدیرمیش سببه باقلیرسه (کل) مصطو اولدیرمیش ، چونکه بو آتی او بکا ویردی طوریکز بن کاوب چوجوغه باقه‌یم اولمیش ایسه صوکره محاربه ایده‌لم - دیه‌رک آتدن اینه‌رک چوجوغی قوجاقلار ، چوجقده بر حرکت اولدیغنی کورور وصقوق صویک ایچنه باطروب چیقاریر . چوجوق کوزنی آچه‌رق کوله‌ر بونک اوزرینه بتون اهالی متحیر قالدیلر . بو وقعه اوزرینه بر مدت جزیره‌ده قالدقدن صکره ملا سعید طلبه‌سی ملا صالح ایله بدوی عربلرک مسکنی بولنان (بریه) کیتدیلر اوراده براز قالنجه تکرار مصطفی پاشانک اسکیسی کبی ظلمه باشلادیغنی ایشیدیر تکرار اکا نصیحت ایدر ، تهدید ایدر .

حتی بر کیجه اولدیرمسنی تصمیم ایده‌رک یاتدیغی وقت ایچری کیرر اوغلی اویانیر - نه کزیورسکز - سؤالنه جواباً جانم انجیر ایستدی اونک ایچون کلدم همان اوغلی قالقوب چوقجه انجیر ویریر .

وکندولرینه - بو انجیرده بو دفعه فدیهٔ حیاتک اولسون دیه یرینه دونر .

بر دفعه‌ده بر مناقشه آراسنده مصطفی پاشایه یه‌نمی باشلادقسنی اوله‌یره‌جکم – تهدیدنده بولنور، کاتی اورتایه آتیلور ، او صره‌ده ملا سعید مصطفی پاشایه چوق تحقیر ایدر بو تحقیره دایانه‌میه‌رق اولدیرمک ایچون اوزرینه هجوم ایدر میران آغالری ضبط ایدر . ماوزرینی آله‌رق مصطفی پاشایه طوغرولدر. نهایت مصطفی پاشانک اوغلی عبدالکریم کندولرینه یاقلاشه‌رق – او رافظیدر کیمسه‌نک سوزینی دیکله‌مز رجا ایده‌رم بورادن شمدیلک باشقه یره تشریف ایدیکز – سویلر موسی‌الیهک سوزینی قیرمیه‌رق یالکز اوله‌یی حالده بدویلرک مسکنی بولنان (برو) چولنه دوشر وبدوی اشقیالرینه تصادف ایدر. بدویلرک سلاحلری مزراق و ملا سعیدک ایسه سلاحی ماوزر ایدی . بونک اوزرینه اشقیالره طوغری قورشون آتمغه باشلادی. اشقیالرده چکلدیلر یولنه دوام ایدرکن ایکنجی جته‌یه تصادف ایدر بو دفعه اشقیالرک چوقلغندن طوتولدی وکندیلرینی اوله‌یره‌جکلری صراده ایچرلرندن بریسی تانیه‌رق – بن بونی میران عشیره‌تنک ایچنده کوردم مشهور بر آدمدر.

دیر درحال بدویلر چکله‌رک عفو قصور دیلر وقورقولی اولان یرلرده محافظه اوله‌رق (مسیبنه) قدر کندیلریله کلمی سویلرلر، فقط عزت نفسی بونلرک محافظلقلرینه راضی اولمدیغی ایچون یالکز اوله‌رق یولنه دوام ایدر و مسیبنه اولاشیر. بر قاچ کون صوکره (ماردینه) کلدی اوراده ماردین علمالری معارضه‌یه قالقشدیلرسه‌ده موفق اولمدیلر وکندولرینه استاد اوله‌رق قبول ایتدیلر.

او اثناده ماردینه کلن ایکی درویشه تصادف ایتدی، بونلردن

بریسی (جمال‌الدین افغانی) حضرتلرینه منسوب اولوب دیکری طریقت سنوسیه منسوبیننده ایدی. بونلر واسطه‌سیله هم جمال‌الدین افغانینک مسلکنه هم‌ده سنوسی طریقه انتساب ایتدی.

ماردینده ایکن بر کیجه مسلحاً بریره کیدرکن پولیس وژاندرمه دوریه‌سنه تصادف ایدر بالطبع اومسلح اولدیغندن کندی کندیسنه قاچارسه‌م بنی طوتارلر اویله ایسه هاق اوروب آرالرندن کیچه‌یم – دیرکن دوریه ایله کوکس کوکسه کلیر بولندقلری موقع ایسه بایر اولمقله پولیس ایله ژاندارمه‌لر مصادمه‌دن آیاقلری قایه‌رق آشاغی طوغری یوارلانیرکن ملا سعید بر سوقاقدن دوره‌رق موقعنه کیدر ایرتسی کون پولیس کندیلرینه کلیر، او کیجه‌ده یوارلانمسندن اللری ویوزی یاره‌لندیغنی کورور سؤال ایدنجه احوالی آکلاتور بویله بر آدمک بزه تصادف ایده‌رک چاریجسیله بزباش آشاغی یوارلاندق اوندن طولایی بویله یاره‌لاندق سرفقط او هرحالده جین اولملیدر. ملا سعید ایسه کوله‌رک هر حالده جین اولملیدر اویله جنلرده واردر دیدی.

بدیع‌الزمان ماردینده سیاسته اوغراشمقده ایدی وایلک حیات سیاسیه‌سی ماردینده باشلامشدر. بونک اوزرینه بر متصرفک نجه قهریله اللری باغلی تحت‌الحفظ بتلیسه نفی ایدلدی. ژاندارمه‌لرله یولده کیدرکن نماز وقتی حلول ایتمش و ژاندارمه‌لره نمازی قیلمق ایچون آیاغی قیدلردن آچلمسنی اخطار ایتمش ایسه‌ده ممانعتده بولنمشلردر . بونک اوزرینه اللرینی آن دمیر قیدی بر مندیل کبی آچه‌رق اونلره کوستررر، محافظلر بو حالی کرامت عد ایدوب حیرتلر ایچنده قالدیلر. ملا سعید ایسه محافظلره تفنکلرینک تسلیم ایدلمسنی امر ایدرکن ژاندارمه‌لر

تسلیمیتله رجا و استرحام ایتمشلر بز شمدی‌یه قدر محافظ ایدك بوندن صکره خدمتجیمزز دیه بتلیسه کلدی [١]

بتلیسده ایکن بر کون کندیلرینه والی ایله بر طاقم مأمورینك عشرت ایتدیکلری اخبار اولنور، کندیلری مادامکه بن نفی اولنمشم وبتلیس کبی بر دار دیانتده حکومتی تمثیل ایدن ذاتك ارتکاب ایتدیکی بو معامله‌یی قبول ایده‌مم دیه مجلسلرینی قاریشدیرمیه تشبث ایدر اوزرینه بردولوور ایله بر خنجر آله‌رق عشرتله مشغول بولندقلری بر صره‌ده ایچری کیدر . اولا عشرت حقنده بر حدیث شریف اوقودقدن صکره بك شدتلی سوکوب صایمه‌یه باشلادی . والی‌نك اشارت ایتمسی احتمال نظرو آله‌رق بر الی‌ده رولورك بولندیغی یرده ایدی، مقابله وقوعنده والی‌یه آتش ایتمك فکرنده ایدی. فقط والی فوق العاده متحمل وحمیتلی بر ذات اولدیغندن قطعیاً سس چیقارمازه، نهایت اورادن چیقنجه والینك یاوه‌ری ـ یاهو نه یاپدیکنز؟ سویلدیککر اعدامکنزه موجبدر .

بدیع الزمان — اعدام خیالمه کلدی، حبس ونفی ظن ایدیوردم هرنه‌ایسه بر منکری رفع ایتمك ایچون اولورسه‌م نه‌ضرر وار.

جوابنده بولنمش اورادن عودتندن بر ایکی ساعت صکره ایکی پولیس واسطه‌سیله والی کندولرینی ایستدیرر ، اولا پولیسلری وورمك ایستدیسه بالآخره نیچون ایکی پولیسه کندیمی فدا ایده‌یم هیچ اولمازسه بر والی ایله مبادله اولنمالیم دوشونجه‌سیله والی‌یه

---

[١] برکون بدیع الزمانه صورلدی نصل قیدی آچدك — دیدی بن‌ده بیلمم فقطا والسه نمازك کرامتیدی.

کیدر ایچری کیردیکی وقت والی قیام ایدر وکندولرینه طوغری کلیر کندیسی طوته‌جق ظنیله رولوره ال آتار حالبوکه والی النی اوپمك ایستیوردی نهایت والی کندوسنه یریر کوسترر کندیسنه خطاباً :

والی — هرکسك بریری واردر سنده بنم یریم سلك ویاخود قاله‌جقسك دیرلر برکون بتلیس (کومیدان) موقعنده بولنان عسکرلرك ایچنه کیرمك ایچون کیدر قشله‌یه یاقلاشنجه یاساغ دیرلر اویاساغی ایشتمیه‌رك دوام ایدر و آلدیرمز اوراده بولنان عسکرلردن بش کشی بونك باشنه اوچشورلر بوغوغاده دائما ایکسنی یره آتیور دیکرلریله اوغراشیوردی ایچلرندن بریسی سلاحه داورانیر سلاحنه ال آتنجه النده آلمیه‌موفق اولور وسلاحی صوپا کبی قوللانیر قشله‌دن یکرمی عسکر دها چیقار ملا سعید بر چاریك دها مقابله ایده‌رك پك چوق ایتیلر یره دوشر او اثناده عسکری قائمقاملرندن بریسی کلیر نه اولدیغنی صورنجه عسکرلر — افندم بر اشقیادر طوتدق واولدیردك دیدیلر ملا سعید بونی ایشیدیر همان آیاغه قالقه‌رق :

ملا سعید — عسکرلر یالان سویله‌میکز بن چابوق اولمم دیر —

(قوماندان طانیر وعسکرلره عتاب ایدر)

ملا سعید — عسکرلره عتاب ایتمیکز زیرا خطا بندرو همده عسکرلری حلال ایدییورم چونکه اونلردن حقمی آلمشم وهم‌بنم ووردقلرم دها چوقدر یالکز ضربه‌لرم عمومه طاغلمش اونلرك ضربه‌لری ایسه عموم بنده طوپلاندی اکر ضربه‌لریمك طوپلاندیغی فرض اولنورسه اونلردن اوچ درت قات اوله‌رق حقمی آلمشم یالکز ملازمی حلال ایتمم زیرا بنی دوورکن سوکیوردی آندن واز کچمم — دیر

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

بوندن صکره یاساغه فوق العاده رعایت ایتمکه باشلامشدر دیمک که برامرك قبول ایتدیرلمسی ایچون بویله بر وقوعاتك وجودی لازم ایمش وشو وقوعاتده کندولرینه بر درس عبرت اولمشدر.

ملاسعید فطرةً بر قانون آلتنده یاشامغی و حرکاتنك تحدید اولنمنی سومز هر حالده و هر حرکتنده غایت حر و سربست اولملرینی آرزو ایدر شو حالده اولمایدر یاساقده کوردیکی تحدیده جانی صقلمشدر و حتی — بنی تحدیدات مدنیه آلشدیرمق ایچون دائما بویله عجیب کوتکه احتیاج واردر والا بن حریت سربستیتمی هیچ بر قانونله تحدید ایتدیره‌مم — سویله‌مشدر بوندن نشئت ایتمشدرکه : ایلك استانبوله تشریفلرینده ینه هر شیئدن مستثنا قبول ایتمشلردر.

ملا سعید بتلیسده ایکن اون آلتی اون یدی یاشلرنده اولوب هنوز سن بلوغه واصل اولمشدی او زمانه قدر بتون معلوماتی سنوحات قبیلندن اولمقله اوزون اوزادیه مطالعه‌یه لزوم کورمزدی فقط او زمان سن بلوغه واصل اولدیغندنمی؟ ویاخود سیاسته قارشدیغندنمی؟ هر نه دن ایسه اسکی سنوحات یواش یواش غائب اولمغه باشلادی بونك اوزرینه علما آره‌سنده موقعنی محافظه ایتمك ایچون هر فنه دائر برایکی متن حفظ ایتمك مجبوریتنده قالدی . بالخاصه دین اسلامه وارد شکوك واشتباهاتی رد ایتمك ایچون (مطالع و مواقف) نام اثرلر ایله علوم آلیه و عالیه‌یه دائر قرقه قدر متونی ایکی سنه ظرفنده حفظ ایلدی. حتی هر کون اوقومق شرطیله حفظ ایتدیکلری کتابلری اوچ آیده بر کره دورینه موفق اولیوردی.

بدیع الزمانك ایکی متضاد حاللری وار ایدی . برنجیسی فکرینك منکشف بولندیغی وقتلرکه هر نه‌یی اله آلیرسه اونی آکلامامق

کندوسنه ممکن دکلدی. ایکنجی فکرینك منقبض بولندیغی وقتلرکه مطالعه دکل قونوشمقدن بیله خوشلانمازدی. بو انکشاف فکری کنج بولندیغی مدتجه فضله ایدی. یکرمی یاشنی تجاوز ایدنجه انقباض ساعتلری چوق اولوب انکشاف ساعتلری آزالمغه باشلادی . حتی نصف نصفنه ایدی. بو دفعه اسارتنده تأثیرینه معروض قالدقلرندن انقباض ساعتلری انکشاف ساعتلرینه دها فضله غلبه چالمشدر.

کردستان اهالیسك شافعی المذهب اولملرندن طولایی ملا سعید حنفی کتابلرینی مطالعه بیورمامشدی وعلمایه دائما حنفی کتابلرینك قولایی اولدیغندن بحث ایدرلردی، بر کون حنفی مذهبنه عائد بر کتاب اله کچر اوقونجه بیلمدیکی و کورمدیکی ایچون اولجه (یاکلشدر) حکمنی ویرر بالآخره براز دها اوقونجه آکلامغه باشلار.

بدیع الزمان — « ایواه » امام اعظمك اتباعنه قارشی خلاف ادب سویله‌دم، اونك ایچون امام اعظمك بر کرامتی اوله‌رق شو کتابك آکلامسنده توقف ایتدم و بو خطایه سیله‌یی یدم بیورمشدر.

(مرقات) اسمنده‌كه مذکور کتابی حاشیه وشرحی اولمقسزین آکلامغه و حفظ ایتمکه باشلادی. بالآخره اله کچن شرح و حاشیه‌سی اولان کتابلره مراجعتله کندی نقطهٔ نظریله تطبیق ایدر بتون مسئله‌لر موافق اولدیغی کبی اوچ کلمه حاشیه‌یه توافق ایتمزسه‌ده مومی الیهك بو توجیهلریده علمانك تحسیننه مظهر اوله‌رق قبول ایدرلر.

بتلیس مشایخلرندن (شیخ محمد کفرای) حضرتلرینك کندولرینه بدعا ایتدکلرینی بریسی یالاندن سویلر، بونك اوزرینه مشارالیهی زیارته کیدر مشارالیهی ملا سعیده التفات ایده‌رك حتی کندوسنه زیرده محرر دعایی تبركاً ازبردن ویرر .

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

درس

﴿ الحمد لله الذی قدر مقادیر الأشیاء بقدرته و صور تصاویر الاشکال بحکمته والصلوة علی محمد محیط مرکز دائرة النبوة وعلی آله حبیب کسوة الفتوة و المروة مادارت علی سطوح الافلاك النجوم و ماسارت فی روا یالغبراء الغیوم ﴾

ایشته بدیع الزّمانك بو ذاتدن اوقودیغی شو درس صوك درسیدر . بر کون ملاسعید رؤیاسنده شیخ محمد کفرانی حضرتلرینی کورور و کندیلرینه خطاباً — ملا سعید کل بنی زیارت ایت کیده جکم : دیه‌سی اوزرینه همان کیدر زیارت ایدر وشیخك اوجوب کیتدیکی کوروّنجه اویانیر . ساعته باقار ساعت کیجه‌نك یدیسیدر تکرار یاتار صباحاین شیخك خانه‌سندن ماتم صداسنك یوکسلدیکنی ایشدیر اورایه کیدر و شیخ حضرتلرینك کیجه‌لاین ساعت یدیده وفات ایتدیکنی خبر ویررلر . (انا لله وانا الیه راجعون) رحمة الله علیه آمین کمال محزونیتله کیری دونر (هذا تأویل رؤیایه) دیر .

ملا سعید — کردستان مشایخ کرامندن شیخ سیّد نور محمد حضرتلرندن طریقت نقشبندیه‌یی وشیخ عبدالرحمن تاغیدن مسلك وعجبتی وبالواسطه شیخ فهیم حضرتلرندن علمی وشیخ محمد کفرادن صوك درسنی آلدیغی ایچون بونلری فوق العاده سوری . علمادن شیخ امین افندیله ملا فتح الله ، و شیخ فتح الله افندیلرده یك

چوق محبتلری واردی . بتلیسده یك چوق علما بولنوب وانده معروف عالم بولنمدیغندن والی حسن پاشانك دعوتی اوزرینه وانه کیتدی .

وانده اون بش سنه تدریس وعشائرك ارشادی ایچون آرالرنده سیاحتله امرار حیات ایتدی ، وانده بولندیغی مدت والی ومأمورین ایله اختلاط ایده‌رك عصر حاضرده یالکز اسکی طرزده علم کلامك دین اسلام حقنده‌کی شکوك وشبهاتنك ردینه کافی اولمدیغنه قناعت حاصل ایتمش وفنون تحصیلنه لزوم کورمشدر . بونك اوزرینه تاریخ ، جغرافیا ریاضیات ، طبقات ، موالید ، فلسفه و سائر بر قاچ فنی آز بر زمانده الده ایتدی وشو فنون برخواجه‌دن تدرس صورتیله الده ایدلدیکی ظن اولنمسون محضاً کندی مطالعه‌سی سایه‌سنده حلیله آکلامشدر .

حتی بر کون جغرافیا معلملرندن بریسیله فن مذ کورده اولدقجه وقوفی مستلزم بر مباحثه‌یه کرشیرلر بو مباحثه کیج قالنجه ایکنجی کونه تعلیقه قرار ویررلر ملا سعید یکرمی درت ساعتده یك مفصل اولمیان بر جغرافیا کتابنی حفظ ایدر فرداسی کون وان والیسی مرحوم طاهر پاشا حضرتلری قوناغنده معلم افندی‌یی جغرافیاده الزام ایدر دیمك ایسترم که مشارالیهی یکرمی درت ساعتده بر سلطانی معلمی درجه‌سنده جغرافیایی الده ایتمشدر .

و ینه عین وجهله بر معارضه نتیجه‌سنده بش کون ظرفنده کیمیای غیر عضوی‌یی الده ایتدی . وکیمیا معلمیله معارضه‌یه کیرشیر و بو غرابتلری اوزرینه (بدیع الزّمان) لقبنی قازانیر و اوندنصکره شو لقبله تلقیب اولنور . بدیع الزّمان کندیسنه مخصوص بر اصول تدریسی ایجاد ایدر شویله‌که :

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

علوم دینیه ایله فنون عصریه‌یی مزج ایده‌رك حقائق دینیه‌یی فنون مثبته ایله تأیید وتشیید ایتمك صورتیله طلبه‌سنك تنویر اذهانه صرف همت ایلردی ملا سعید، درت‌شیده بولندیغی حوالینك علماسنه مخالف بولنیوردی .

١ — قطعیاً هیچ کیمسه‌دن هدیه اوله‌رق پاره آلماق و معاش بیله قبول ایتمه‌مك .

٢ — هیچ برعلمادن سؤال صورمازدی یکرمی سنه دائما مجیب قالدی بوخصوصده کندیلری دیرلردیکه بن علمانك علمنی انکار ایتمم بناءً علیه کندولرندن سؤال صورمق فضله‌در بنم علممه شبهه ایدنلر وار ایسه صورسونلر اونلره جواب ویره‌یم شو حالده صورمق شبهه ایدنلرك حقیدر .

٣ — نزدنده بولنان طلبه‌لرینی راتب کتیرمك و ذکات آلمقدن منع ایدردی طلبه‌لرینی کندی اعاشه ایتدیکی کبی حسبةً لله تدریس ایدردی .

٤ — دائما مجرد قالمق دنیاده هیچ برشیله علاقه پیدا ایتمه‌مکدی شمدی‌یه قدر هانکی یرده نقل مکان اولمشیسه بتون مال ملکی برالیله قالدیروب کتورمشدر . [٤]

وانده بولندیغی وقت والی مرحوم طاهر پاشا اوروپا کتابلرینی تتبع ایده‌رك کندوسنه سؤال ترتیب ایلر وصوراردی بونلرك هیچ

[٤] بو نه صورلقجه نه‌دن هیچ بر شیئه کندینه تملك ایتمیورسکز . سؤالنه جواباً — بر زمان کله‌جك که : هر کس بنم حاله غبطه ایده‌جکدر . بریده تملك بکافضله بر لذت ویرمیور . دنیانی بوتون بر مسافر خانه نظریله باقیوردم دیردی .

بریسنی کورمدیکی کبی ترکجه‌سیده یکی تکلم ایتمکده اولدیغندن کوزل تلفظ ایتمدکلری حالده جوابنده تردد ایتمزدی برکون کتابلری کورنجه طاهر پاشانك بونلردن سؤال استخراج وترتیب ایتدیکنی آکلایه‌رق آز برزمانده اونلریده الده ایدر . اوته‌دنبرو کندوسنه علمی براهمیت ویرلیان کردستانده مصرده‌کی (جامع الازهر)ه مقابل کردستانده‌ده (مدرسة الزهرا) اسمنده برمدرسه وجوده کتیرمسنی دوشوندی ونشبثی قوه‌دن فعله چیقارمق ایچون چالیشیوردی شبه‌سز استبداد هرتشبث شخصی‌یه مانع اولدیغی کبی بوکاده مانع اولدی . بدیع الزمان وانده ایکن یاز زمانلری « باشیت » « وفراشین » « بیت الشباب » نام یایلالرده کیچیریوردی برکون طاهر پاشایه مذکور طاغلرك باشنده تموزده بیله بوز بولندیغی سویلر طاهر پاشا اعتراض ایدر وتموزده هیچ اورالرده بوز طوتمز ادعاسنده بولنور . برکون طاهر پاشایه یایلاده ایکن زیرده‌که مکتوبی یازار وایلك ترکجه یازدقلری مکتوب شودر . « ای . پاشا باشیت باشنده بوز طوتدی کورمدیککز شئی انکار ایتمه هرشیئی سنك معلوماتنده منحصر دکلدر سنك صفصطیاتك هیرده ایشله‌مز والسلام » ملا سعید دائما ایکی عشیرتك آراسنك بوزولدیغنی ایشیدنجه تألیف بینه کیدر و ارشاد ایده‌رك مصالحه ایتدیرردی حتی حکومتك بیله تألیف بینده عاجز قالدیغی کراوی عشیرت رئیسی شکر آغا ایله میران رئیسی مصطفی پاشانی بارشدیردی ومصطفی پاشایه – دها توبه ایتمدکمی ؛ سؤالنه سیدا نه سویلرسکز سوزیکزدن چیقمام دیمش ایکیسنی بارشدیرمشدر . ومصطفی پاشانك تبرع ایتمك ایستدیکی آت ایله پاره‌لری رد ایدر وشمدی‌یه قدر کیمسه‌دن پاره آلمدیغنی ایشتمدیکزمی ؟ ..

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

باخصوص سزك كبی طلبه‌دن نصل پاره آلیرم و سز غالبا توبكزی قردیكز شو تقدیرده بو جزیره‌یه سالماً اولاشمزسكز دیمشدر. وحقیقةً جزیره‌یه یتشمدن یولده اولدیریكنی صو كورادن خبر آلدیلر.

بر كونده وان والیسی مرحوم طاهر پاشا ایله بر مناقشۀ علمیه‌ده آرالری بوزولور دولورله طاهر پاشانی وورمق ایچون طاورانیر حاضرون ایكی طرفی طوتدقلرندن قالقوب مدرسه‌سنه كلیر اوراده قپانیر طلبه‌لری او صره‌ده اولرینه كیتمشلردی یالكز درت بش طلبه‌سی یاننده بولنیوردی قپولری قپار تحصن ایدر قپویه كلنلر بر حیله ایله قپویی آچه‌یه موفق اولورلر فقط ملاسعید بونلره ایكی شرط قوشار.

١ — بنی مدرسه‌مده طوتمیكز زیرا مدرسه‌نك شرف حیثیتی اخلال ایدر بناءً علیه چارشویه چیقارم اوراده بنی طوتكز.

٢ — بنی سلاحمله نفی ایدیكز.

والی پاشا شرطلرینی قبول ایده‌رك بتلیسه نفی ایدر بتلیس والیسی احواله واقف اولدیغندن قورقوسندن اورادن‌ده نفی ایدر بو دفعه كندیلری حیزانه اورادن (بولانیق) جهته كیدر اوجهتك اوتوز كویك علماسنی مصاحبۀ علمیه‌یه دعوت ایدر كونده بر كویده اوتوز كون بویله مناظره ایدر بونلرك بتون جوابلرینی ویردكدن صكره (اوحیش) قصبه‌سنه كیدر اورادن ایرانه كچوب طاهر پاشانك علیهنده برجمعیت تشكیلنه قرار ویرر طاهر پاشا اشیدنجه دعوت ایدر وتطیب خاطر ایده‌رك باریشدیلر وانده قالدی بدیع الزمان ملا سعید ریاضیاتده خارق العاده بر سرعت انتقاله مالكدی هرهانكی بر مشكل مسئله اولسه ذهناً حل ایدردی حتی جبر مقابله علمنده كندی ذهننده كردجه بر رساله یازمشدر.

طاهر پاشا نزدنده حساب مسئله‌سی مناقشه‌یه موضوع اولمش حسابه دائر هانكی مسئله موضوع بحث اولمشسه دها باشقه‌لری والك ماهر كاتب رقم‌بایه‌مدن ملاسعید ذهناً چیقاریوردی پك چوق دفعه‌لر بویله یارشلره كیرشدی دائماً ده ایلرو چیقمشدر. بو دفعه شویله بر سؤال صوردیلر.

اون بش مسلم اون بش غیر مسلم فرض ایدیله‌رك بر بر آردی صره‌یه دیزلنجه بونلره پایله‌جق هر قرعه‌ده غیر مسلمه اصابت ایتمسی مطلوبدر ناصل تقسیم ایدیلیر؟

بو سؤاله جواباً — بونلرك یوزیكرمی درت وضعیت محتمله‌سی واردر دیه یاپار همده دیر بوندن دها مشكلیده كندم ایجاد ایده‌رم ایكی بیك بش یوز وضعیت محتمله‌یه كوره‌ده یه‌رم ایكی ساعت ظرفنده معروض الی عدد اسلامله الی عدد غیر مسلم وضعیتده تقسیم ایده‌رك دائماً قرعه‌یی غیر مسلمه دوشورور وحتی ... یوز غیر مسلم اولمق ایكی یوز الی بك وضعیت محتمله‌اوزرینه بر مسئله چیقارتدی وطاهر پاشایه كوستره‌رك بر رساله شكلنده یازدی (مع التأسف وانده یانمشدر) بالآخره بتون كرۀ ارض بغدای دانه‌لری فرض ایدیلیرسه نقدر ایدر؟ بونیده حل ایتدی.

وصوكره آدم علیه‌السلامدن شمدی‌یه قدر قاچ (ثانیه‌نك اونده بری اولان) عاشره كچمشدر بونیده ذهناً ایكی بچوق ساعتده چیقارتدی. وده صوكره بتون كرۀ ارضه یاغان یاغمورلرك قطره‌لری مطلوبدر؟

بوكا جواباً — ملاسعید اودكل فقط بتون كرۀ ارضه بر ثانیه‌ده بر طبقه دوشرسه وهر درت پارمق برده درت قطره دوشرسه اونی بو طرزدن اون سنه متمادیاً یاغرسه قلمسز حساب ایده‌بیلیرم — سویله‌یه‌رك اوچ ساعتده چیقارتدی فقط بو ایجه حسابله قوۀ مفكره‌سنه سوء تأثیر یاپه‌رك اویله بر دماغ خسته‌لغنه دوچار اولدیكه اوچ سنه قدر كمسه ایله

ضرورت اولمدن قونوشه‌مز حتی طلبه‌لریله‌ده کوج قونوشوردی اوج سنه صکره تماميله شفایاب اولدی . ذاتاً یوقاریده بحث ایدلدیکی کبی کردستانده بر دارالفنون مقامنده قائم اولمق اوزره (مدرسة الزهرائی) وجوده کتیرمك ویاخود وان ، بتلیس ، دیاربکرده دارالفنون درجه‌سنده برمدرسه‌نك کشادی تشبثیله استانبوله کلدی استانبوله کلسنك برده طاهر باشادن ایشتدیکی شو — سن کردستان علماسنی الزام ایدیورسك فقط استانبوله کیدوب او دکزده‌کی بیوك بالقلره میدان اوقیه‌مز — سن — دیه تعریف ایتدی معروضات سابقه‌دن دخی آکلاشیلدیغی وجهله مشار الیه بویله تعریفلره تحمل ایده‌مزدی بوندنطولایی ایدی استانبوله کلیرکلز علمایی مناظره‌یه دعوته اعلان ایتدی برده کردستانده‌کز کاه اقلیمی‌یه کوستره‌رك اوراده‌کی تعمیم معارف خصوصنده نظر دقتی جلب ایتدیرمك ایدی یوقسه ملا سعید قطعیاً خود فرشانی سومز استانبوله‌کی حادثه‌لر «ایکی مکتب مصیبتك شهادتنامه‌سی» نام اثرنده بیان ایدلدیکندن بوندن صرف نظر ایدلمشدر.

بدیع الزّمان حریت طرفداری ایکن کوردکاری حقسزلقلردن دائما ژونترکلره مخالفت ایده‌رك — سز دینی ایجدیکز غیرة الله‌طقوندر دیکز خلاقی تذییف ایتدیکز نتیجه‌سی وخیم اوله‌جقدر.

دیه اظهار مخالفتدن چکنمیوردی دیوان حربده‌کی قهرمانانه مدافعتی وژونترلره ایراد ایتدیکی اوله بریجق سؤالی عالمه معلومدر.

استانبولده «وان» «بتلیس» دیاربکرده برمدرسه‌نك کشادی ایچون هرنه‌قدر چالشدیسه‌ده مع التأسف توقیفخانه ایله تیمار خانه‌دن بشقه بر نتیجه‌یه دسترس اوله‌مدی «نهایت باطوم طریقیله وانه عودت ایتدی (تفلیس)ده

تصادف ایتدیکی روس پولیسلرینك حریت سزی پارچه‌لیه‌جقدر — سوزلرینه مقابل بدیع الزمان — سزی پارچه‌لیه‌جق بن ده تفلیسده مدرسه‌سی کشاد ایده‌جکم دیمش (دواء الیأس) نام کتابك ذیلنده یازلمشدر .

وانه مواصلت ایدنجه عشائری طولاشه‌رق « اجتماعی ، مدنی ، علمی » درسلرله اشتغال ایتمش بوخصوصده (عشائرله سؤال وجواب) نامنده بر اثر وجوده کتیرمشدر.

هم‌ده دینه وعلمه بر خدمت ایتمك ایچون اوراده‌کی علمایی طوپلایه‌رق الندکی پاره‌ن‌ده بو خصوصده صرف ایدر و حکومتك عدم مظاهرتندن نتیجه‌سی عقیم قالیر.

بو مسئله‌دن واندن شامه سفر ایدر، شامده ایکن علمانك الحاحی اوزرینه (جامع الامویده) بر نطق سویلر وبونك صورتی (خطبة الشامیه) اسمی آلتنده طبع ایتمشلردر. صوکره شامده قالیه‌رق ینه (مدرسة الزهرائی) فکری وجوده کتیرمك ایچون استانبوله کلیر سیاحت شاهانه مناسبتیله (روملی‌یه) کیدر وحتی شمندوفرده بر رساله وجوده کتیره‌رك (الخطبة الشامیه) نام اثرله ذیلنده طبع ایدلمشدر .

اوراده‌ن عودت ایدرکن وانه کلدی ملی برمدرسه کشاد وتدریسنه دوام ایله اسکی فکرینه‌ده تعقیبدن کیرو طورمیوردی ، بو دفعه طالع روی موافقت کوستره‌رك وانده (مدرسة الزهرا) نامنده برمدرسه‌نك کشادینه ارادهٔ سنیه شرف صدور بیورلدیسه‌ده سفربرلك طولاییسیله مدرسه‌نك تمامندن باشقه برشی یاپیلمیه‌رق حرب عمومی ظهور ایتدی.

ذاتاً او قیش ملا سعید دائما طلبه‌لرینه خطاباً حاضر اولکز؛ بیوك بر مصیبت وفلاکت بزه قارشیور بیورمشدر .

حرب عمومیده مجبوریته بتون طلبه‌سیله حربه اشتراك ایتدی وپارسین جبهه‌سنده بیوك مصیبت وفلاکتلره اوغرامش ایدی. کرك محاربه‌ده وکرك اسارتده چکدیکاری مراحمی یازمه‌یه بو حربك علیهمزده نتیجه‌لنمسندن طولایی مساعده بیورمدیلر. بناءً علیه غایت مختصراً عرض ایدیورم. پارسیندن وانه عودت ایدرکن وانده اختلال ظهور ایتدی کندولری بو اختلاله قارشمیه‌رق مدرسه‌سنده اقامت ایدییوردی ودائما معصوملرك وقایه‌سنه صوك درجه چالشیور وچولوق چوجوقلره طوقنمه‌مسی ایچون هرکس منع ایدردی. بو اثناده مع التأسف (وان) سقوط ایتدی بونلر اوزرینه طلبه‌سیله مدرسه‌سنده تحصن ایدوب مدافعه ایتمك نیتنده ایدیلر. والینك فوق العاده اطاعتی اوزرینه وانی ترك ایتدی ایسه‌ده مهاجرلری وقایه ایچون (وسطانده) محاربه ایتدی. مذکور محاربه‌ده آرقداشلریمزدن و استاد محترمك کاتبی ملا حبیب شهید اولدی (الله رحمت ایلسون) اورادن کان مهاجرلری سلامته ایصال ایتدکدن صوکره (اسپارت) ناحیه‌سنه ارمنی چته‌لرینك تعرضی ایتدیر، بو دفعه وطننه یعنی اساس مسقط رأسنه کیده‌رك فدائیلره قارشو مدافعه ایدر. ارمنیلرك عائله ومعصوم چوجوقلرینی طوپلایه‌رق بونلره طوقونمق شرعاً جائز اولمدیغندن اهالی‌یی منع ایدر ومذکور چولوق چوجوقلری ارمنی فدائیلرینه تسلیم ایتدیرمك ایچون کوندریر. ارمنی فدائیلری بو حالدن ممنون اوله‌رق – مادامکه سز بزم عائله‌مزه طوقونمیورسکز بزده محاربلریکزدن باشقه کیمسه‌یه دوقونمیز دیه جواب کوندریرلر. بو صورتله یاپیلان محاربه‌لرله تکرار وانه کیرمکه موفق اولورلر. بودفعه بدیع الزمان

وان قلعه‌سنده تحصن ایدرك مدافعه ایتمك ایچون اصرارده بولنورسه‌ده وان والیسی جودت پاشا وضعیت سوق الجیشینك فنالغندن بحثله الحاح ایده‌رك آلدیرر وسطانه کلیرلر. اورادن جودت پاشا ایله بتلیسه کیدرلر. بتلیسده بولنان بش یوزی متجاوز یتیم مهاجرین چوجقلری اعاشه‌سنی درعهده ایله اونلرله اوغراشیر.

(ارضرومك) سقوطی اثناسنده (موش) قصبه‌سنك دشمن استیلاسنه معروض قاله‌جغی اثناده مذکور قصبه‌ده اون ایکی طوپ بولنیوردی. شو طوپلر قورتیله‌رق بتلیسه کلیرسه بتلیسی مدافعه وضعیتنده قاله‌بیلیر اولمدیغی تقدیرده بتلیسك تخلیه‌سنه مجبور قاله‌جقدر. بونك اوزرینه بدیع الزمان طلبه‌سیله واوچ یوز کشی ایله برابر موش طرفنه کیدر. مذکور طوپلری قارلرك اوزرنده بتلیسه کتیرمسنه موفق اولور. بتلیس خارجنده دشمنله مصادمه باشلایه‌رق بتلیس مدافعه اولنور. ملا سعید طلبه‌سیله اردویه داخل اولور وغراشیدن اوله‌رق اوچ قورشونه هدف اولور. بونلردن برنجیسی قلبنك اوزرینه اصابت ایدرسه‌ده توتون طبقه‌سیله سیغاره آغزلغی پارچه‌لدقدن صکره وجودینه تأثیر ایتمز وایکنجیسیده خنجرینك بولندیغی صول قابورغه‌سنه کلیرسه‌ده خنجرینك صاپنی دله‌ر و کندولرینه ضرر دوقونمز.

اوچنجیسی ینه صول اوموزینه کلیر، خفیفجه بر یاره آچار. بتلیسك سقوطی کیجه‌سی آیاغی قیریله‌رق آرقداشلری شهید دوشوب بتلیسك ایچنده صویه دوشرلر ودشمنك احاطه‌سنه معروض قالیرلر. دشمنك کان قوتی یانی باشلرنده‌کی بش نفر بتلیس اهالیسنی شهید ایتمکله اوغراشیرکن باقی قالان طلبه‌لری کوپرینك آلتنده‌کی کیزلی بریره

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

جکیلیرلر شوصورتله اوراده صیغینیرلر و طلبه‌لرینه ـ آرقداشلر طورمایکز سزی حلال ایتدم . بنی براقکز سز کندیکزی قورتولمغه چالشکز ـ دیمسی اوزرینه طلبه‌لر سزی بو حالده براقوب کیده‌میز . شهید اولورسه‌ق ینه خدمتکزده اولسون دیه قالیرلر . اوتوزبش ساعت صوایچنده بو وضعیتده بولنور . بالآخره طلبه‌لرندن بریسی روس قره‌قولنه کیدر . ملاسعیدك معلوماتی اولمقسزین معلومات ویرر . روسلر کلوب مذکور یردن چیقاریرلر . بالآخره وان ، جلفا ، تفلیس ، قولوغریف ، قوستروما یه سوق ایدرلر . بو یوللرده معروض قالدیغی تهلکه‌لری حتی برقاچ دفعه روس ضابطلری اولدیرمکله مشروع براتحاره قصده قدر وارملرینی تفصیلاتیله عرض ایتمک کندیلری مساعده ایتمدکلری ایچون مختصراً یازدم .

مذکور قوسترومادن فرار صورتیله پترسبورغ ، وارشوایه کلمکه موفق اولمش وبالآخره ویانه طریقیله استانبوله کله‌رك اسارتدن تخلیص کریبان ایتمش . استاد محترم بو کون استانبولده اولوب معلوماتی اوله‌دن (دارالحکمة الاسلامیه) اعضالغنه تعیین بیورلمش وامر واقع قارشوسنده بولندیریله‌رق قبوله مجبور اولمشدر . (الحالة هذه) مذکور مقامده وظیفهٔ دینیه وعلمیه ایله مشغول بولنور .

استاد محترمك ترجمهٔ حالنه عائد اشبو سطرلری کرك اهالی وعلمادن تلقی ایتدم وکرك بالذات مشاهدهٔ عاجزانم اوزرینه مفصلاً انظار قارئینه عرض ایلیورم . هرخصوصده مبالغه‌دن صوك درجه‌ده توقی وحتی طرفکیرلك تهمتنه معروض اولمقدن احترازاً برچوق معلوماتی اهمال ایلدیکمه قارئین کرام امین اوله‌بیلیرلر .

(آثاری) : ١ ـ محاکات ، ترکجه‌در . ٢ ـ رجة العلما ، عربجه‌در . ٣ ـ رجة العوام ، عربجه‌در . و حقیله ستایشه شایان اثرلردر . ٤ ـ تعلیقات ، منطقده بی‌نظیر براثردر . نظریات منطقیه‌یی تطبیقانه تعقیب ایدر . ٥ ـ رموزات ، منطقده اعمال ذهن ایچون کوزل براثردر . ٦ ـ اشارات الاعجاز فی مضان الایجاز ، برتفسیر شریف اولوب اوده صاحبنه بکزه‌ر بشقه تفسیرلره بکزه‌مز ، بدیع وغریبدر . شمدی مذکور تفسیر شریفدن برجزئی طبع ایدلمشدر .

مشارالیهك ولدمعنوی وبرادر زاده‌سی

عبدالرحمن

(بر کرد چوجغنك احساساتی)

(سوکیلی کردستانه)

آه ای وطن ، ای ساحهٔ غم ، کشور پرخون
ای یاوروسنی غائب ایدن مادر محزون . . . .
تعجن بنی افسونلیور ای دخمهٔ اجداد
روحم متسلی اولور ایتدکجه سنی یاد
ایمانه تکامل ویریور خاککی سومك . . .
عمر ابدیدر یولنه جانمی سه‌رمك . .
او قارلی تپنده کونش اولدقجه درخشان
الماس کبی پارلار نه کوزل سر وتوسامان

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

یلدای غمی نور خیالڭله کچیردم . . . . .
شمدی آرارم فجرینی دیجوری بیتردم . .
آه هپ سکا کلمك سکا قوشمقدی خیالم
لکن نه قیدش باغلادی یوق شمدی مجالم
قاووشمەدن اولسەم جسدم طاغلره قالسون
هرشام وسحر یاد ایله بوی وطن اولسون
یاوورولرینی ایستەمشسك هپسیده حاضر
کیم یوللایەجق؟. اونلری صورمز بیلەناظر
اونلر یالکز برنقرات ایله اڭرلر . . . .
تهجیر ایچون تکبیرده ظاهر اونودرلر .
لکن سنك اولادلرینك عزمی متیندر .
هرعزم وارادتلینك آتیسی امیندر
چیلاقده ، یایانده سکا طوغری کلیورلر
طاغلرده اوقارلرده‌ده اکثر دونیورلر
یولدن چکیلی ای آه ایله چابوق اریبان قار
سندەیقیل ای‌فورطنه!. ای‌شمس سن‌اول‌یار
آه آنه ، کوزل آنه ! شوچوجقلرەسویله
حالا سورەجکمی شونفاق اورتەدەبویله .

محمودنژاد

OSMAN ERGİN
KİTAPLARI
No

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI